

Deel 3: Beroepsethische aspecten

Praktijkrichtlijnen voor orthopedagogen en psychologen werkzaam in het onderwijs

**Werkgroep NIP/NVO
augustus 2013*
©NIP-NVO**

*in deze versie is de subparagraaf groepsonderzoek (par. 3.4) vervangen door een verbeterde tekst

Deel 3: Beroepsethische aspecten - Praktijkrichtlijnen voor orthopedagogen en psychologen werkzaam in het onderwijs

INHOUDSOPGAVE	Pagina
3.1. De beroepscode als kwaliteitsinstrument	4
3.2. Bekwaamheid	4
3.2.1. Gekwalificeerde gedragswetenschappers	5
3.2.2. Bekwaam of bevoegd?	5
3.2.3. Verantwoordelijkheid	6
3.3. Opdrachtgever en cliënt	7
3.3.1. Opdrachtgever	7
3.3.2. Cliënt	10
3.4. De juridische positie van minderjarigen en hun ouders	12
3.4.1. Minderjarigen	14
Leerlingen jonger dan 12 jaar	15
Leerlingen van 12 jaar en ouder	15
Leerlingen van 16 jaar en ouder	16
Ouders als ouders	17
3.4.2. Ouderlijk gezag	17
Dilemma	19
Eén ouder met gezag	20
Welke informatie aan de ouder zonder gezag?	21
3.4.3. Gezinsvoogdij	22
3.4.4. Stiefouderschap	23
3.4.5. Werkwijze verkrijgen van toestemming	23
Groepsonderzoek	24
3.5. Dossiervorming	26
3.5.1. Wat wordt verstaan onder een dossier?	26
Van wie is het dossier?	27
Wie heeft recht op inzage in het dossier?	28
3.5.3. Waar wordt het dossier bewaard?	30
3.5.4. Bewaartermijn van het dossier	31
3.6. Privacy en gegevensverstrekking aan derden	32
Zorg- en Adviesteam	33
Conflict van plichten	34
Zwaarwegend belang	34
Meldrecht en gegevensverstrekking bij kindermishandeling	35
Verwijsindex risicojongeren	37
3.6. Privacy en gegevensverstrekking aan derden	38
3.6.1. Digitale communicatie	38

Deel 3: Beroepsethische aspecten

Psychologen en (ortho)pedagogen die in het onderwijs werken, benaderen hun beroepsverenigingen NIP en NVO regelmatig met beroepsethische vragen. Maar ook schoolbesturen, ouders, leerlingen en anderen willen helderheid over wat van een gedragswetenschapper in relatie tot de beroepscode verwacht mag worden.

In de beroepscode van NIP en NVO staat de professionele relatie centraal: de relatie die de psycholoog of orthopedagoog (gedragswetenschapper) aangaat met een of meer personen, gericht op behandeling, begeleiding, advisering of psychologisch onderzoek. De gedragswetenschapper gaat deze professionele relatie beroepshalve aan. Het draait daarbij om zijn beroepsmatig handelen. Dat omvat alle handelingen die de gedragswetenschapper verricht wanneer hij optreedt in zijn functie of gebruik maakt van de aanduiding psycholoog of orthopedagoog. Dat handelen kan door de tuchtrechter aan de beroepscode worden getoetst. In het geval de gedragswetenschapper zich in het kader van (passend) onderwijs (ook) bezighoudt met beleidsmatige of managementtaken zal de gedragswetenschapper zich altijd een professioneel oordeel dienen te vormen over of, en zo ja, in hoeverre deze werkzaamheden ook het karakter hebben van een professionele relatie met betrokken personen. Ook in het geval er niet strikt sprake is van een professionele relatie kan de beroepsbeoefenaar worden aangesproken op zijn hoedanigheid van gedragswetenschapper. Die 'jas' kun je immers niet zomaar uitdoen.

In deel 3 van de Praktijkrichtlijnen 2013 worden een aantal thema's belicht:

- De beroepscode als kwaliteitsinstrument
- Bekwaamheid en bevoegdheid
- Opdrachtgever en cliënt
- De juridische positie van minderjarigen en hun ouder(s)
- Dossiervorming
- Privacy en gegevensverstrekking aan derden

De behandeling van de genoemde thema 's in dit deel moet worden beschouwd als een nadere toelichting op en uitwerking van de beroepscode en is zoveel mogelijk toegeschreven op de praktijk van gedragswetenschappers in het onderwijs.

Op de websites vindt u de volledige tekst van de beroepscode NIP

<http://www.psynip.nl/wat-doet-het-nip/tuchtrecht-en-klachten/beroepscode.html>

en de beroepscode NVO <http://www.nvo.nl/beroepscode.aspx>

3.1. De beroepscode als kwaliteitsinstrument

De beroepscode NIP en de beroepscode NVO zijn leidraad voor het beroepsmatig handelen van de individuele psycholoog of orthopedagoog. Ze vormen de informatiebron over wat van hen verwacht en verlangd kan worden. En in het uiterste geval is de beroepscode ook de maatstaf voor toetsing van het handelen van de gedragswetenschapper naar aanleiding van een ingediende klacht. In dit deel van de Praktijkrichtlijnen wordt ingegaan op wat de beroepscode betekenen voor het werken van de gedragswetenschapper in het onderwijsveld.

De beroepscode van NIP en NVO verschillen in bewoordingen en indeling, maar de beginselen die ten grondslag liggen aan de beroepscode komen in sterke mate overeen. De leden van NIP en NVO onderschrijven de beroepscode. Dat geldt ook voor niet-leden van het NIP die staan ingeschreven in het register Kinder- en jeugdpsycholoog NIP. Bij de NVO is inschrijving in het register gekoppeld aan het lidmaatschap. Door middel van ondertekening van de beroepscode binden deze gedragswetenschappers zichzelf aan de beroepsethische normen die zijn vastgelegd in hun beroepscode.

Leden/geregistreerden van NIP en NVO staan voor een goede kwaliteit van de beroepsuitoefening. Iedere gedragswetenschapper moet zelf kunnen instaan voor de kwaliteit die hij levert.

3.2. Bekwaamheid

Goede kwaliteit moeten leveren betekent dat er eisen gesteld worden aan de vakbekwaamheid van de professional. Van de gedragswetenschapper wordt verwacht dat hij een wetenschappelijke opleiding heeft gevolgd waardoor hij voldoende kennis, vaardigheden en een attitude bezit om zijn werk goed te kunnen doen. Van de professional wordt verwacht dat hij weet wat hij kan, maar ook wat hij (nog) niet kan. Elke functie vraagt immers een specifieke deskundigheid.

Verwacht wordt dat de gedragswetenschapper werkt volgens "the state of the art", d.w.z. volgens de laatste wetenschappelijke inzichten. Dat betekent dat men dus nooit uitgeleerd is, maar steeds zijn vak moet bijhouden door het blijven opdoen van werkervaring, het volgen van bij- en nascholing, literatuurstudie, supervisie of intervisie.

3.2.1. Gekwalificeerde gedragswetenschappers

NIP en NVO zijn van mening dat voor het geheel zelfstandig werken met cliënten en cliëntsystemen minstens een tweejarige postmaster-opleiding noodzakelijk is na de bachelor-master opleiding aan een universiteit. Na afronding van de erkende postmaster-opleiding kan de kinder- en jeugdpsycholoog ingeschreven worden in het Kinder- en Jeugdpsycholoog NIP register en mag hij zichzelf Registerpsycholoog NIP noemen.

De orthopedagoog kan zich na afronding van een erkende postmaster-opleiding inschrijven in het register Orthopedagoog Generalist NVO.

In het onderwijsveld zijn ook nog gedragswetenschappers (psychologen en orthopedagogen) werkzaam die na hun universitaire opleiding een postmaster-opleiding tot gezondheidszorgpsycholoog hebben gevolgd. Zij worden ingeschreven in het bij wet ingestelde BIG register. Kinder- en jeugdpsychologen NIP, orthopedagogen-generalist NVO en gezondheidszorgpsychologen BIG hebben qua niveau een gelijkwaardige opleiding genoten en worden in bepaalde regelgeving ook wel gekwalificeerde gedragswetenschappers genoemd.

De inschrijving in één van de registers is vijf jaar geldig. Na vijf jaar moet herregistratie plaatsvinden. Volgens de herregistratieregelingen van NIP en NVO moet de psycholoog resp. orthopedagoog bij herregistratie aantonen dat hij door werk en het volgen van scholing en intervisie, zijn vak heeft bijgehouden.

3.2.2. Bekwaam of bevoegd?

Het beroep psycholoog of orthopedagoog is in Nederland, in tegenstelling tot wat in andere landen gebruikelijk is, geen wettelijk beschermd beroep. Iedereen mag zich psycholoog of pedagoog noemen. Daarom is het belangrijk om na te gaan of een psycholoog of orthopedagoog lid is van het NIP of de NVO. Alleen universitair opgeleide psychologen of (ortho)pedagogen kunnen lid zijn van het NIP of de NVO. De inschrijving in het Kinder- en Jeugdpsycholoog NIP register of het Orthopedagoog-Generalist NVO-register laat zien dat iemand minstens een vakbekwaamheidsniveau heeft op postmasterniveau. Leden en geregistreerden zijn gebonden aan de beroepscode. Schoolbesturen en ouders, die een gedragswetenschapper willen aanstellen of consulteren, vinden in het lidmaatschap en/of de registratie een bevestiging van het vakbekwaamheidsniveau van de betreffende gedragswetenschapper. Dat is de kwaliteit die objectief gezien van de gedragswetenschapper mag worden verwacht. Het staat

buiten kijf dat de individuele gedragswetenschapper zelf de professionele verantwoordelijkheid draagt voor zijn eigen deskundigheid en vakbekwaamheid en voor het bewaken van de grenzen daarvan.

In het onderwijsveld geldt dat in sommige regelgeving is voorgeschreven dat alleen gekwalificeerde gedragswetenschappers bepaalde verrichtingen mogen doen. In dat geval is alleen een bepaalde groep professionals bevoegd om een bepaalde taak te verrichten. Dit is onder andere het geval bij het opstellen van rapportages ten behoeve van plaatsing in het speciaal onderwijs (Leerlinggebonden financiering) en bij de indicatiestelling voor het LWOO/PrO onderwijs. De regelgeving is voortdurend in ontwikkeling en zal de komende jaren wijzigen door de invoering van het "passend onderwijs".

Als het gaat om het stellen van diagnoses aan de hand van de DSM-IV-TR, dan wel DSM-V wordt algemeen aanvaard dat daarvoor vakbekwaamheid op het niveau van een Registerpsycholoog (Kinder- en Jeugdpsycholoog NIP, Orthopedagoog Generalist NVO of Gezondheidszorgpsycholoog BIG), klinisch psycholoog of psychiater noodzakelijk is.

3.2.3. Verantwoordelijkheid

Sprekend over deskundigheid, vakbekwaamheid en bevoegdheid komt ook de verantwoordelijkheid van de gedragswetenschapper in het vizier. In de dagelijkse praktijk van zorg- en hulpverlening en ook van het onderwijs zijn constructies gangbaar geworden, bijvoorbeeld die van de 'verlengde arm', die de vraag oproepen hoe het nu precies zit met de verantwoordelijkheid van de –al dan niet geregistreerde- gedragswetenschapper. Verdragen die constructies zich wel met de beroepscode en de wetgeving? Regelmatig wordt van geregistreerde gedragswetenschappers gevraagd om rapportages van niet geregistreerde collega's te ondertekenen. Maar betekent dat ook dat de geregistreerde gedragswetenschapper daarmee de inhoudelijke verantwoordelijkheid voor het rapport of verslag, of zelfs van de behandeling of het onderzoek op zich kan nemen?

De professional die zich bindt aan de beroepscode is altijd zelf verantwoordelijk voor het beroepsmatig handelen. Dit uitgangspunt wordt bevestigd door de uitspraken van de Tuchtcolleges van NVO en NIP. De eigen professionele verantwoordelijkheid is niet zonder meer over te dragen aan of af te wentelen op een andere gedragswetenschapper, ook niet wanneer deze beschikt over een BIG- of verenigingsregistratie. Omgekeerd kan de geregistreerde psycholoog of orthopedagoog ook niet zonder meer de inhoudelijke verantwoordelijkheid op zich nemen voor de werkzaamheden van een niet

geregistreerde. De Wet BIG biedt daarvoor ook geen juridische basis. Voor het daadwerkelijk voor je rekening kunnen nemen van de inhoud van de werkzaamheden van een andere professional is meer nodig: (toe)zicht op de werkzaamheden van die andere gedragswetenschapper, beoordeling van diens vakbekwaamheid en deskundigheid en het beoordelen van psychologisch onderzoek en rapportages. De gedragswetenschapper die als supervisor- werkbegeleider aan deze voorwaarden voldoet, kan in het kader van een opleidingssituatie (mede)verantwoordelijkheid dragen voor de inhoud van het werk van de collega die in opleiding is voor een bepaalde registratie. Deze constructie is niet zomaar van toepassing op werksituaties waarin geen sprake is van een opleiding tot een bepaalde registratie en waarop ook geen andere vorm van werkbegeleiding wordt toegepast. In ieder geval is het niet aan te bevelen om als BIG-geregistreerde GZ-psycholoog of als Kinder- en Jeugdpsycholoog NIP c.q. Orthopedagoog-Generalist NVO rapportages van andere gedragswetenschappers te ondertekenen als je deze niet zonder meer voor je rekening kunt nemen. Voor alle betrokkenen, cliënt, ouders en de school dient glashelder te zijn en geen misverstand te bestaan over wie er verantwoordelijk is voor rapportage en onderzoek.

Een geheel andere situatie doet zich voor als een gedragswetenschapper is aangesteld om de organisatorische verantwoordelijkheid te dragen voor de algehele gang van zaken binnen een team, afdeling of voor het totale behandelbeleid. In dat geval dient de gedragswetenschapper bedacht te zijn op het belangrijke onderscheid tussen de inhoudelijke en de organisatorische verantwoordelijkheid.

Meer informatie hierover en het standpunt van het NIP is te vinden in een op het ledennet van het NIP gepubliceerde notitie over de eigen verantwoordelijkheid van de psycholoog <http://www.psynip.nl/ledennet-home/overzicht-nip-nieuws/uitsluitseel-over-verantwoordelijkheid-psycholoog.html>

3.3. Opdrachtgever en cliënt

3.3.1. Opdrachtgever

Een belangrijk thema in het werkveld betreft de belangentegenstellingen en beroepsethische dilemma's die kunnen ontstaan of worden ervaren wanneer 'het belang van het kind' en 'het belang van de school' in het geding zijn. De professionele relatie die de gedragswetenschapper aangaat in het onderwijswerkveld is vaak een meervoudige (cliënt)relatie: zowel de leerling, de ouders, de leerkracht als de school kunnen cliënt of

betrokkene zijn in relatie tot de gedragswetenschapper. Dit kenmerk is weliswaar niet uniek voor het onderwijs, want het is van toepassing op het brede werkkterrein van (ortho)pedagogen, kinder- en jeugdpsychologen en GZ-psychologen, inclusief de jeugdzorg en het justitiële werkveld, maar het is wel een zeer kenmerkende eigenschap. Deze verdient in het kader van praktijkrichtlijnen dan ook bijzondere aandacht. Aan de hand van voorbeelden uit de praktijk worden deze tegenstellingen, dilemma's en vragen verder uitgewerkt.

De gedragswetenschapper doet onderzoek bij Mieke (8 jaar oud) in opdracht van de school, met toestemming van de ouders. Zij komt tot de conclusie dat de gesignaleerde leerachterstand en (daarmee gepaard gaande) gedragsproblematiek niet in de eerste plaats te wijten is aan kindfactoren, maar eerder te maken heeft met een weinig sensitief responsieve houding van de leerkracht. De gedragswetenschapper adviseert consultatieve leerlingbegeleiding voor de leerkracht. De schoolleiding gaat niet mee in dat advies. De schoolleiding herkent geen tekortkomingen in de didactische vaardigheden van de leerkracht en wijt de problematiek van Mieke vooral aan een achterstand in haar cognitieve en mogelijk ook emotionele ontwikkeling. De schoolleiding vraagt zich af of Mieke niet veel meer gebaat zou zijn met een doorverwijzing naar het speciaal onderwijs

De gedragswetenschapper dient als eerste de ouders van Mieke, als wettelijk vertegenwoordigers van de minderjarige cliënt, op de hoogte te stellen c.q. inzage te geven in de resultaten van het onderzoek bij Mieke en het daaruit voortvloeiende advies. Vervolgens beslissen de ouders of zij toestemming geven om de rapportage aan de school ter beschikking te stellen. Er zou verschil van inzicht kunnen ontstaan tussen de ouders en school over de meest gewenste aanpak voor de problematiek van Mieke. De school wijst de gedragswetenschapper wellicht op de omstandigheid dat zij de opdrachtgever van het onderzoek zijn en dat zij het hebben betaald. De gedragswetenschapper moet in dit krachtenveld zijn verantwoordelijkheid voor het belang van Mieke nemen, rekening houdend met tegengestelde visies en belangen.

De *opdrachtgever* is degene die de gedragswetenschapper te hulp roept, d.w.z. degene die de opdracht geeft om in actie te komen en voor de diensten betaalt. Beroepsethisch gezien gaat de gedragswetenschapper een professionele relatie aan met de cliënt of het cliëntsysteem, in dit geval de ouders en de minderjarige.

De school, die opdracht geeft voor de werkzaamheden van de gedragswetenschapper en doorgaans ook voor het onderzoek betaalt, heeft in dit geheel een bijzondere positie, namelijk die van opdrachtgever, niet tevens zijnde cliënt, ook wel genoemd '*externe opdrachtgever*'.

De beroepscode voor psychologen definieert de externe opdrachtgever als: 'de persoon of rechtspersoon die opdracht heeft gegeven tot enige vorm van beroepsmatig handelen, maar die niet zelf de cliënt of het cliëntsysteem is' (artikel I.1.2.9 Beroepscode NIP).

In situaties als de bovenstaande is het des te meer van belang dat de gedragswetenschapper, wanneer deze op verzoek van een externe opdrachtgever een professionele relatie aangaat met een cliënt, zorgt draagt voor een helder omschreven *opdracht*, die voor alle betrokkenen duidelijkheid geeft. In de omschrijving van de opdracht dienen de vraagstelling, de (externe) opdrachtgever, de cliënt(en), de doelstelling, de indicatie van de werkzaamheden, de bevoegdheden, de rechten en verplichtingen, de daarmee gemoeide tijdsinvestering en de financiële afwikkeling duidelijk aangegeven te worden. De opdracht dient schriftelijk geformuleerd te zijn en voor akkoord verklaard te worden door de opdrachtgever, de cliënt(en) en de gedragswetenschapper (artikel III. 3.2.5 Beroepscode NIP).

De gedragswetenschapper onderkent de moeilijkheden die kunnen ontstaan doordat cliënt, opdrachtgever en personen die deel uitmaken van een cliëntsysteem, onverenigbare belangen kunnen hebben. In een zo vroeg mogelijk stadium expliciteert hij zijn positiekeuze daarbij aan alle betrokken (NVO, artikel 29; NIP, III.2.3.2). Sinds 1 januari 2011 zijn onderwijsadviescentra commerciële instellingen geworden. Dat heeft ertoe geleid dat de meeste instellingen, naast hun werkzaamheden voor scholen, ook werkzaamheden verrichten in opdracht van ouders. In dat geval zijn ouders opdrachtgever van het onderwijsadviescentrum en, met hun kind, cliënt van de gedragswetenschapper werkzaam bij of voor het centrum. Ook in dat geval zal er gerichte toestemming van ouders (en van hun kind wanneer dit 12 jaar of ouder is) moeten zijn om de rapportage aan de school te verstrekken.

Het hieronder beschreven voorbeeld geeft het spanningsveld weer waarmee gedragswetenschappers te maken kunnen krijgen wanneer financiële belangen leidend worden.

Een gedragswetenschapper werkzaam bij een onderwijsadviesbureau kreeg een verzoek van een school om een meisje uit groep 7 te onderzoeken op dyscalculie. De school betaalde het onderzoek. Uit het onderzoek kwam naar voren dat er geen verklaring kon worden afgegeven omdat het meisje aan drie van de vijf criteria niet voldeed. Bovendien merkte de gedragswetenschapper dat het meisje door de begeleiding een forse vooruitgang maakte. De gedragswetenschapper schreef de problematiek daarom toe aan een achterstand in rekenvaardigheden en niet aan dyscalculie. Ouders en de school zagen deze vooruitgang minder en waren verbolgen over het feit dat het meisje geen

verklaring kreeg. De ouders lieten vervolgens zelf een contra-expertiseonderzoek uitvoeren, waarbij het meisje wel een dyscalculieverklaring kreeg.

Vergelijkbare voorbeelden bestaan als het gaat om het verkrijgen van dyslexieverklaringen. Het verkrijgen van een dyslexieverklaring is de uitkomst van een langdurig proces waarin moet blijken dat de leerling niet profiteert van de specialistische hulp. Eén van de criteria is dat de school twee keer drie maanden lang, drie keer per week, 20 minuten ondersteuning moet geven aan de leerling. Deze ondersteuning dient uitgevoerd te worden door een daartoe gespecialiseerde beroepskracht. Daarbij moeten drie meetmomenten aangeleverd worden, waaruit blijkt dat de achterstand van de leerling hardnekkig is. Voor de meeste scholen blijkt het lastig te zijn deze ondersteuning te realiseren of men heeft daartoe onvoldoende middelen ter beschikking. De praktijk wijst uit dat er centra zijn die door scholen en ouders benaderd kunnen worden en die op basis van één enkel onderzoek een dyslexieverklaring afgeven.

De school in het bovenstaande voorbeeld heeft de samenwerking met het onderwijsadviesbureau opgezegd en ervoor gekozen voortaan in zee te gaan met een instelling die op basis van kortdurend onderzoek verklaringen afgeeft. De gedragswetenschapper kan belangentegenstellingen als deze niet voorkomen en hij kan het schoolbeleid en de besteding van het geld dat beschikbaar is voor onderzoek niet voorschrijven. De professional heeft echter in ieder geval op grond van zijn beroepscode een eigen, dat wil zeggen van de school te onderscheiden, professionele verantwoordelijkheid om op beroepsinhoudelijk en beroepsethisch verantwoorde wijze te werken. De professional kan wel degelijk zijn/haar invloed gebruiken en zich inspannen om de school ervan te overtuigen dat dergelijk onderzoek dient te worden uitgevoerd door een deskundige en gekwalificeerde professional op basis van gedegen en volgens 'the state of the art' verantwoord onderzoek. Dit is immers allereerst in het belang van de leerling, maar ook in het belang van de school.

3.3.2. Cliënt

In het verlengde van bovenstaande vragen, zoals wie de opdrachtgever is en in welk spanningsveld de gedragswetenschapper kan terechtkomen, rijzen er vanuit het werkveld vragen over wie als cliënt beschouwd dient te worden.

Onder 'cliënt' respectievelijk een 'cliëntsysteem' verstaat de beroepscode van het NIP: "de persoon, respectievelijk groep van personen, met wie de psycholoog een professionele relatie aangaat, d.w.z. een relatie waarin aan de cliënt onderzoek, advisering, begeleiding en/of behandeling geboden wordt".

De beroepscode van de NVO omschrijft de cliënt/een cliëntstelsysteem als volgt: "De cliënt: de persoon of rechtspersoon op wie het handelen in een professionele relatie rechtstreeks is gericht. Het cliëntstelsysteem: de groep personen in hun onderling functioneren op wie het handelen in een professionele relatie rechtstreeks is gericht." Onder een professionele relatie verstaat de NVO beroepscode: "een relatie die beroepshalve is aangegaan met een cliënt naar aanleiding van een hulpvraag gericht op onderzoek, behandeling, advisering of begeleiding".

In de leerlingbegeleiding kunnen in principe drie 'partijen' voor de rol van cliënt in aanmerking komen: de leraar, de leerling, de ouders. Bepalend voor de beslissing wie daadwerkelijk als cliënt of cliëntstelsysteem beschouwd moeten worden, is het antwoord op de vraag: wie komt persoonlijk in het geding als 'object van onderzoek en hulpverlening?' In de praktijk is de cliënt veelal de leerling: zijn gedrag, vermogens en persoonlijkheid worden onderzocht en in een rapportage beschreven. De leraar wordt cliënt zodra hij of zij object van onderzoek of advisering wordt: hij ervaart een probleem bij het onderwijzen van een leerling, stelt zijn eigen handelen ter discussie en vraagt de gedragswetenschapper om hulp. De ouders worden cliënt (in juridische zin) zodra de leerling object van onderzoek of begeleiding wordt. Zij zijn immers de wettelijk vertegenwoordigers van het kind en treden in die hoedanigheid plaatsvervangend op. De ouders vragen soms zelf ook hulp in het besef dat ook hun situatie, houding en aanpak van invloed kunnen zijn op het ontstaan of in stand blijven van de schoolproblemen van het kind.

Wanneer een gedragswetenschapper in een meervoudige cliëntrelatie handelt, zal er door hem ook een 'meervoudige loyaliteit' worden ervaren, des te sterker wellicht in die gevallen waarin de school voor het onderzoek betaalt. De beschermwaardigheid van leerlinggegevens komt tot uiting in het beroepsethische vereiste dat de rapportage over de leerling door de gedragswetenschapper als eerste aan de ouders, en niet aan de school, dient te worden voorgelegd (art. III.3. 2.16 beroepscode NIP, art.37 lid 1 beroepscode NVO). Aan de ouders komt in beginsel het recht toe om de rapportage aan de school te blokkeren (art.III.3.2.19 NIP, art. 38 NVO). Deze uitgangspunten ontmoeten op school regelmatig onbegrip bij de leerkracht en/of de directie.

Gedragswetenschappers worden soms door de schoolleiding onder druk gezet om het rapport eerst aan de school voor te leggen omdat in hun ogen niet de leerling en diens ouders maar de school de 'cliënt' is. Daarbij wordt dan het argument gebruikt dat de school de opdrachtgever, oftewel de 'klant' is (wie betaalt, bepaalt). De gedragswetenschapper dient zich bij iedere opdracht af te vragen wie de opdrachtgever is, wie het object van onderzoek (cliënt) is/zijn, wie als wettelijk vertegenwoordigers betrokkenen zijn bij de cliënt en daardoor een cliëntstelsysteem vormen met de cliënt.

Wanneer de gedragswetenschapper niet alleen de leerling onderzoekt maar ook de leerkracht in diens interactie met de leerling, dan vereist de beroepsethiek dat de privacy en de belangen van beide cliënten worden beschermd. Voor de gedragswetenschapper in zo'n situatie bestaan twee vuistregels:

1. rapportage over de leerling dient in eerste instantie aan de leerling c.q. zijn ouders te worden voorgelegd. Zij beslissen of de rapportage onverkort en ongewijzigd kan worden uitgebracht aan de leerkracht, respectievelijk de school;
2. rapportage over de leerkracht of het handelen van de school dient eerst aan de leerkracht, respectievelijk de schooldirectie te worden voorgelegd. Deze kan dan beslissen of de rapportage onverkort en ongewijzigd ter kennis van de ouders wordt gebracht.

In zo'n geval werkt de gedragswetenschapper vanuit een tweezijdige loyaliteit: aan de ouders geen gevoelige informatie over leerkracht/school verstrekken zonder toestemming van de school; naar de school geen gevoelige informatie over de leerling en diens ouders zonder toestemming van de ouders en evenmin zonder toestemming van de minderjarige, als deze ouder is dan 12 jaar.

"Sinds kort werk ik voor een schoolbestuur in X. Het betreft scholen voor Speciaal Basisonderwijs en Speciaal Onderwijs. Ik onderzoek kinderen in opdracht van dit bestuur. Ik heb een eigen praktijk en word door het schoolbestuur ingehuurd en per uur betaald. Op de lange duur zou ik misschien een aanstelling bij dit scholenverband kunnen krijgen. De directeur van een van de scholen en ik verschillen van mening over de soort test die ik bij een leerling zou moeten afnemen. Het gaat er bij deze leerling om of ik de WISC-III moet gebruiken of de SON-R. Van de SON-R wordt gedacht dat deze een iets hogere score geeft dan de WISC. Kinderen die 'te hoog' scoren met de SON-R zouden terug moeten naar het reguliere basisonderwijs. Deze kinderen zouden volgens mijn opdrachtgevers beter de WISC-III kunnen maken omdat zij daarop lager scoren. Mijn directeur stelt dat de andere directeuren en het bestuur van mening zijn dat zij invloed moeten kunnen hebben op mijn werkwijze; zij stellen zich op het standpunt dat de directeuren van de scholen leiding geven aan de werkzaamheden van de (ortho)pedagoog/psycholoog. Deze dient zich aan de zienswijze van de directeur en het schoolbestuur aan te passen en zijn/haar werkwijze zo nodig aan te passen. Heeft het schoolbestuur zeggenschap over mijn werk of ben ik zelf degene die verantwoordelijk is voor de beslissingen bij een onderzoek? Ik moet mij toch kunnen verantwoorden tegenover ouders en kind?"

Uit de casus komt naar voren dat het schoolbestuur en de gedragswetenschapper verschillende waarden en daarmee verbonden belangen voorop stellen. Ieder heeft zijn eigen motieven en belangen om aan de ene of de andere test de voorkeur te geven. Dit is daarmee niet bij voorbaat niet legitiem. Van de gedragswetenschapper wordt verlangd dat deze zijn professionele autonomie steeds inbedt in de maatschappelijke context van

het moment en van de casus. Dat houdt niet in dat hij zijn deskundigheid en professionaliteit afhankelijk maakt van degene die de meeste druk uitoefent of van degene die voor de diensten betaalt. Het houdt in dat hij zijn deskundigheid en professionaliteit inzet op een wijze die door hemzelf en door collega's zorgvuldig en verantwoord kan worden genoemd. De uitkomst van de afweging die de gedragswetenschapper dient te maken, kan zijn dat hij instemt met een voorstel om een bepaalde test toe te passen, bijvoorbeeld omdat de gekozen test een voorgenomen beslissing in alle redelijkheid en objectief gezien beter onderbouwt of omdat de test als onderzoeksmiddel beter recht doet aan het specifieke kind. Voor de gedragswetenschapper dient te allen tijde toets te zijn dat vakgenoten de betreffende beslissing als zorgvuldig en redelijk kunnen aanmerken.

De gedragswetenschapper is de inhoudelijk deskundige en derhalve in staat om te beargumenteren waarom een bepaalde test wel of niet als het juiste instrument kan worden aangemerkt. Als het schoolbestuur de argumenten van de gedragswetenschapper ondergeschikt maakt aan economische motieven zoals de druk die uitgaat van beperkte middelen en beperkte tijd, dan kan de gedragswetenschapper zich in het uiterste geval beroepen op zijn beroepscode en de opdracht teruggeven. De gedragswetenschapper moet zich tegenover de ouders en de leerling kunnen verantwoorden op grond van de beroepscode. Hij heeft immers de aan zijn hoedanigheid verbonden verplichting om te handelen naar de inhoud en geest van zijn beroepscode. Uit de inhoud en geest van die beroepscode blijkt dat *het belang van de cliënt voorop* dient te staan.

Het NIP kent voor het verrichten van psychodiagnostisch onderzoek de Algemene Standaard Testgebruik NIP. Deze standaard fungeert als een nadere toelichting op en verduidelijking van de Beroepscode van het NIP waar het gaat om de verantwoordelijkheid van de gedragswetenschapper voor de keuze en toepassing van testinstrumenten. <http://www.psynip.nl/wat-doet-het-nip/tests/alg.-standaard-testgebruik-nip.html>

3.4. De juridische positie van minderjarigen en hun ouders

De gedragswetenschapper in het onderwijs heeft niet alleen te maken met een meervoudig cliëntsysteem, maar ook met het feit dat hij/zij vrijwel altijd te maken heeft met een minderjarige cliënt en diens ouders. Dat brengt een bijzondere verantwoordelijkheid mee. Die verantwoordelijkheid houdt ook kennis in van specifieke bepalingen in wetgeving en beroepscode. Om die reden besteden deze praktijkrichtlijnen veel aandacht aan deze bepalingen. Minderjarigen nemen in de beroepscode een

bijzondere positie in. De onderstaande casus is daarvan een illustratie. Aan de hand daarvan wordt een aantal aspecten behandeld.

De leerkracht maakt zich zorgen over de achterblijvende schoolprestaties en het opstandige gedrag van Jannie (13 jaar). Jannie zit in de tweede klas van het VMBO-T. Vorig jaar waren haar schoolprestaties al zwak, maar heeft men er toch voor gekozen Jannie over te laten gaan. De laatste tijd gaat het echter bergafwaarts met de schoolprestaties, de motivatie van Jannie om naar school te komen en om huiswerk te maken en zij geeft brutale antwoorden als de leerkracht haar hierop aanspreekt. De leerkracht zou graag willen weten wat de oorzaken zijn van de lage schoolprestaties en het gedrag van Jannie. In overleg met de IB-er wordt besloten een onderzoek aan te vragen. Jannie zelf is niet gemotiveerd voor dit onderzoek. Zij vindt het allemaal onzin en vindt dat de leerkracht niet moeilijk moet doen. Zij weigert mee te werken aan een onderzoek. De moeder van Jannie heeft hoge verwachtingen van de schoolprestaties van haar dochter. Volgens haar ging het op de basisschool en vorig jaar allemaal goed. Zij vermoedt dat het eerder te maken heeft met Jannie's puberteit en de weinig sensitieve houding van de leerkracht. Zij is echter bereid toestemming te geven voor het onderzoek, maar kan niet garant staan voor medewerking van haar dochter. De ouders van Jannie zijn sinds drie jaar gescheiden en zijn beide gezagdragend. Vader is echter wegens omstandigheden weinig in beeld. Hij heeft inmiddels een nieuw gezin gesticht en af en toe logeert Jannie een weekend bij vader en stiefmoeder. Vanwege problemen in de gezinssituatie bij moeder is er een jaar geleden een ondertoezichtstelling uitgesproken en krijgt moeder vanuit Bureau Jeugdzorg ondersteuning bij de opvoeding door een gezinsvoogd. De schoolleiding overweegt de gedragswetenschapper onderzoek te laten doen

Juridische vragen die uit bovenstaand voorbeeld voortvloeien zijn o.a.:

- Is toestemming van Jannie nodig?
- Is toestemming van moeder voldoende gezien het feit dat Jannie nog niet de leeftijd heeft van 16 jaar? (jaren des ondersheids)
- Is toestemming van de vader van Jannie nodig?
- Wat te doen als vader toestemming weigert?
- Is toestemming van de gezinsvoogd nodig?
- Is toestemming van de stiefmoeder nodig?

3.4.1. Minderjarigen

Het principe in het familierecht zoals dat is vastgelegd in Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek (BW) is eenvoudig: tot achttien jaar is een kind onbekwaam tot het verrichten van rechtshandelingen en heeft het daarvoor als uitgangspunt een wettelijk vertegenwoordiger nodig. Het is echter geen absolute grens; met toestemming van de ouders mag de minderjarige zelf rechtshandelingen verrichten. In het contact met minderjarigen mag men veronderstellen dat toestemming door ouders is verleend voor een handeling, die een kind van een bepaalde leeftijd doorgaans zelfstandig verricht.

Deze lijn is doorgetrokken in de Wet op de geneeskundige behandelingsovereenkomst (Wgbo) waar het gaat om de verschillende leeftijdscategorieën van minderjarigen. Ouders die gehuwd zijn of een geregistreerd partnerschap zijn aangegaan oefenen het gezag gezamenlijk uit, ook na scheiding. Na scheiding houden beide ouders het gezag over hun minderjarige kinderen tenzij de rechter, op verzoek en in het belang van het kind, het gezag aan één van hen opdraagt.

In combinatie met de eis van toestemming voor het aangaan of voortzetten van de professionele relatie wordt van de gedragswetenschapper verlangd, dat hij al bij intake beide ouders met gezag vraagt om toestemming. Dat is alleen anders wanneer de gedragswetenschapper redenen heeft om aan te nemen dat de belangen van de minderjarige cliënt ernstig zouden worden geschaad door de betrokkenheid van de wettelijke vertegenwoordiger(s) bij onderzoek of behandeling. Zie voor meer informatie over het ouderlijk gezag paragraaf 3.4.2.

Let op: de term 'voogd' is alleen van toepassing als een ander dan (een van) de ouders belast is met de wettelijke vertegenwoordiging van de minderjarige. Aan de positie van de gezinsvoogd in het kader van een onder toezichtstelling wordt hieronder bijzondere aandacht besteed. De gezinsvoogd is *niet* te beschouwen als wettelijk vertegenwoordiger van de minderjarige(n)!

Voor de gedragswetenschapper die te maken heeft of krijgt met minderjarige leerlingen is kennis over het gezag van ouders en wettelijk vertegenwoordigers onontbeerlijk. Bij minderjarigen zijn door de wetgever drie verschillende leeftijdscategorieën gemaakt. Deze worden hieronder afzonderlijk behandeld.

Leerlingen jonger dan 12 jaar

Wanneer de gedragswetenschapper te maken heeft met een leerling die jonger is dan twaalf jaar dan dienen de ouders als wettelijk vertegenwoordiger(s) van de minderjarige toestemming te geven voor het aangaan of voortzetten van de professionele relatie.

De beroepscode van het NIP zegt hierover (I.1.5.1.): "Als de cliënt minderjarig is en nog niet de jaren des ondersheids heeft bereikt, worden de in de code aan hem toegekende rechten uitgeoefend door zijn wettelijke vertegenwoordiger(s) tenzij de gedragswetenschapper redenen heeft om aan te nemen, dat de belangen van de cliënt ernstig zouden worden geschaad door de betrokkenheid van de wettelijk vertegenwoordiger(s) bij de professionele relatie."

Leerlingen van 12 jaar en ouder

Voor jongeren vanaf twaalf jaar heeft de Wgbo een soort overgangsfase gecreëerd tussen de onmondigheid van het jonge kind en de zelfstandigheid van de zestienjarige. In de leeftijdscategorie tussen 12 en 16 jaar wordt de eis gesteld van de zogenaamde dubbele toestemming: zowel de ouders als de minderjarige zelf moeten instemmen met de aard en de inhoud van de professionele relatie. Ditzelfde geldt voor inzage in het dossier door een derde. Als de meningen botsen dan kan de beslissing van de minderjarige de doorslag geven als de gedragswetenschapper van mening is dat dit ernstig nadeel voor de jongere kan voorkomen. De gedragswetenschapper dient deze belangenafweging zorgvuldig en gemotiveerd vast te leggen in het dossier.

De code van de NVO (artikel 5.1) vermeldt hierover het volgende: "Heeft een cliënt de leeftijd van twaalf jaar maar nog niet die van zestien jaar bereikt, dan komt de pedagoog de uit de beroepscode voortvloeiende verplichtingen na jegens deze cliënt alsmede jegens diens wettelijke vertegenwoordigers. Als de wettelijk vertegenwoordigers toestemming weigeren voor het aangaan van een professionele relatie, kan deze toch worden uitgevoerd indien de weigering ernstig nadeel oplevert voor de cliënt, dan wel de cliënt na weigering van de toestemming de professionele relatie weloverwogen blijft wensen. Indien deze cliënt niet tot een redelijke waardering van zijn belangen ter zake in staat is, dan komt de pedagoog de uit de beroepscode voortvloeiende verplichtingen na jegens diens wettelijke vertegenwoordigers."

De cliënt wordt geacht in ieder geval de jaren des ondersheids te hebben bereikt als hij de leeftijd van 16 jaar heeft bereikt, tenzij hij niet in staat kan worden geacht tot een redelijke waardering van zijn belangen ter zake.

Leerlingen van 16 jaar en ouder

De Wgbo heeft bepaald dat een jongere vanaf 16 jaar geheel zelfstandig optreedt in zijn contacten met de hulpverlener, tenzij er in een concreet geval door de gedragswetenschapper zou worden vastgesteld dat de minderjarige daartoe nog niet in staat is. In navolging daarvan is in de beroepscode van NIP en NVO dezelfde bepaling opgenomen. De jongere beslist zelf over het aangaan van en toestemming geven voor onderzoek en behandeling of begeleiding. Hij mag zijn dossier inzien en bepaalt ook of derden - waaronder ook de ouders/wettelijke vertegenwoordigers worden gerekend - gegevens mogen krijgen of inzien. Ouders en school mogen uitsluitend met toestemming van de minderjarige door de gedragswetenschapper worden geïnformeerd. Kortom, een zestienjarige heeft, als het om de professionele relatie met de gedragswetenschapper gaat dezelfde rechten als een meerderjarige (wilsbekwame) cliënt.

Ouders als ouders

Dat ouders van een kind van 16 jaar en ouder door de Wgbo niet als wettelijk vertegenwoordiger worden beschouwd wil echter niet zeggen dat de gedragswetenschapper ouders geheel 'buiten spel' mag zetten. Ouders spelen altijd een rol van betekenis in het leven van hun kind(eren), of zij nu gezag hebben of niet en ongeacht het feit of zij zich met de dagelijkse zorg en opvoeding bemoeien. Ook vanuit hulpverleningsperspectief zijn ouders/ wettelijk vertegenwoordigers van invloed op de professionele relatie van hulpverlener en minderjarige. Dit betekent dat de gedragswetenschapper allereerst de juridische rechten van de minderjarige dient te respecteren en te waarborgen. De gedragswetenschapper kan, in het belang van het psychologisch onderzoek of de behandeling, de ouder(s) willen spreken om hun visie op de hulpvraag of situatie van de jongere te horen. De gedragswetenschapper gaat hiertoe over in samenspraak met de jongere, omdat hij de vertrouwensrelatie met de minderjarige respecteert.

3.4.2. Ouderlijk gezag

Na echtscheiding is de hoofdregel dat beide ouders wettelijk vertegenwoordiger van hun minderjarige kinderen blijven. Zij oefenen dan gezamenlijk het ouderlijk gezag uit, ook wel co-ouderschap genoemd. Beide ouders beslissen over behandeling en onderzoek van hun kind en hebben evenveel recht op informatie. Dat geldt ook voor ouders die een geregistreerd partnerschap zijn aangegaan, op voorwaarde dat het kind is erkend door de partner van de moeder.

In de wet is vastgelegd wat de verantwoordelijkheden van de ouder zijn na een scheiding. Na een scheiding hebben beide ouders het recht en de plicht om hun kind op te voeden en te verzorgen, tenzij de rechtbank anders besloten heeft (art. 251 BW 1). Dit betekent dat beide ouders gezagdragend zijn en daarmee verantwoordelijk zijn voor het geestelijk en lichamelijk welzijn van het kind. De ouder die het kind verzorgt heeft de plicht om de andere ouder op de hoogte te stellen van belangrijke zaken over het kind en advies te vragen over te nemen beslissingen (art. 377b BW 1).

De Wgbo verlangt de toestemming van beide ouders met gezag/wettelijk vertegenwoordigers voor het onderzoeken en/of begeleiden van het kind tot 16 jaar. Bij gehuwde ouders is de toestemming van een van de ouders als uitgangspunt voldoende,

als niet gebleken is dat de andere ouder bezwaar maakt (ook wel veronderstelde toestemming genoemd). De gedragswetenschapper mag er immers op vertrouwen dat de ouders elkaar inlichten en op de hoogte houden van belangrijke zaken in relatie tot behandeling en onderzoek van hun minderjarige kind(eren). In het geval er tussen gehuwde ouders sprake is van communicatieproblemen of wanneer zij het onderling niet eens zijn over de opvoeding en verzorging van hun minderjarige kinderen is het aan te bevelen om beide ouders om toestemming te vragen. Minderjarigen tussen 12 en 16 jaar dienen ook zelf toestemming te geven.

Bij gescheiden ouders is, naast die van de minderjarige zelf tussen 12 en 16 jaar, toestemming nodig van beide gezagdragende ouders. In de praktijk komt het nogal eens voor dat een van de ouders, meestal de aanmeldende ouder, er moeite mee heeft om de andere ouder in te lichten en om toestemming te vragen. De gedragswetenschapper kan in dat geval de aanmeldende ouder aanbieden om de andere ouder zelf te benaderen en om toestemming te vragen. In ieder geval dient de gedragswetenschapper de betreffende ouder duidelijk te maken dat deze er zonder toestemming van de andere ouder met gezag geen intakegesprek met het kind zelf kan plaatsvinden.

Dit betekent dat de ouder(s) al bij aanmelding moet worden verteld dat de toestemming van beide ouders vereist is. De gedragswetenschapper dient zich al in de intakefase te vergewissen van de ouderlijke gezagsverhoudingen en niet pas bij de start van de behandeling en/of het onderzoek. Het komt er op neer dat de gedragswetenschapper de leerling pas mag zien en spreken wanneer beide ouders daarin van tevoren al hebben toegestemd. Dat is niet alleen een juridisch vereiste maar het is ook in het belang van de leerling dat beide ouders gemotiveerd zijn om mee te werken aan de behandeling of het onderzoek van hun kind. Wanneer de gedragswetenschapper zich niet aan deze gedragsregel houdt loopt deze groot risico dat de niet aanmeldende ouder zich bij de tuchtrechter beklagt over het ontbreken van toestemming. Dit is ook vaste rechtspraak van de Tuchtcolleges van NIP en NVO. In de opvatting van NVO en NIP kunnen gedragswetenschappers niet genoeg op dit feit worden gewezen, er komen over dit onderwerp nog (te)veel klachten bij de tuchtcolleges binnen.

In de praktijk blijkt dat de onlangs gewijzigde opvatting van de artsorganisatie KNMG over de toestemmingseis voor verwarring onder gedragswetenschappers zorgt. De KNMG heeft in een recente (28 oktober 2011) aanpassing van de wegwijzer:

<http://knmg.artsennet.nl/web/file?uuid=b5d30ce6-8e8e-458f-95b5-19ae30e7e9ea&owner=a8a9ce0e-f42b-47a5-960e-be08025b7b04&contentid=98362>

de gedragsregel voor artsen vastgelegd dat de arts, als een van beide ouders op het spreekuur verschijnt, er vanuit mag gaan dat deze mede namens de ander ouder spreekt, ook als er sprake is van echtscheiding. De arts hoeft – in afwijking van de hoofdregel - de andere ouder dus niet actief om toestemming te vragen. Dat is alleen anders wanneer de arts aanwijzingen heeft dat de ouders het niet eens zijn over de verwijzing of behandeling of dat deze gevoelig ligt voor de andere ouder.

Juist ook in het licht van deze door de KNMG genoemde uitzonderingen adviseren NIP en NVO de psycholoog en (ortho) pedagoog met klem zich aan de hoofdregel van toestemming van beide gescheiden ouders te blijven houden. Juist in de psychologische en opvoedkundige praktijk kan de gedragswetenschapper er niet altijd op vertrouwen dat beide gescheiden ouders elkaar informeren en op de hoogte houden van belangrijke beslissingen. Soms bestaat er onenigheid tussen ouders over belangrijke zaken als de noodzaak van een bepaald psychologisch onderzoek of de schoolkeuze. Vaak blijkt de aanmelding bij een psycholoog of (ortho)pedagoog gevoelig te liggen bij de andere ouder. Deze raakt, althans in de beleving van ouders, in tegenstelling tot de aanmelding voor een lichamelijk probleem, ook vaak direct aan de verhouding tussen de ouders en de omgang met de kinderen. Wordt een gedragswetenschapper hiermee geconfronteerd, dan kan het geen kwaad de ouders te wijzen op hun gezamenlijke verantwoordelijkheid en desnoeds zijn 'gezag' in de strijd te gooien om het belang van het kind voorop te stellen.

De beroepscode van het NIP zegt hierover (art. I.1.5.1.): "Als de cliënt minderjarig is en nog niet de jaren des ondersheids heeft bereikt, worden de in de code aan hem toegekende rechten uitgeoefend door zijn wettelijke vertegenwoordiger(s) tenzij de gedragswetenschapper redenen heeft om aan te nemen, dat de belangen van de cliënt ernstig zouden worden geschaad door de betrokkenheid van de wettelijk vertegenwoordiger(s) bij de professionele relatie.

De gedragswetenschapper kan in dat geval de afweging maken dat de belangen van de minderjarige zwaarder dienen te wegen. De tuchtrechter toetst de zorgvuldigheid waarmee de gedragswetenschapper deze afweging heeft gemaakt en onderbouwd.

Dilemma

Gedragswetenschappers ervaren een dilemma wanneer toestemming van een van beide ouders ontbreekt terwijl begeleiding of onderzoek van het kind dringend gewenst lijkt te zijn. Is er dan een juridische en beroepsethische uitweg die toch behandelen, begeleiden of onderzoeken mogelijk maakt?

In zo'n geval moet de gedragswetenschapper zich afvragen of *de conflict-van-plichten-redenatie* van toepassing is.

- Het eerste wat hij/zij daarvoor moet doen is de casus objectiveren. Daarvoor moet hij/zij zichzelf vragen stellen die antwoorden opleveren die een vakgenoot kunnen overtuigen. Vragen zoals: Wat is de hulpvraag? Welk belang van het kind is in het geding – geestelijk welzijn, lichamelijk welzijn? Hoe groot is het risico dat het kind in dat welzijn wordt geschaad? Hoe groot is de schade dan? Is het een onmiddellijk risico dan wel een risico dat zich op zeer korte termijn zal manifesteren? Op welke bronnen baseer ik mijn overtuiging of mijn vermoeden? (NB: als het een geobjectiveerd vermoeden van kindermishandeling of huiselijk geweld betreft dan dient de gedragswetenschapper de meldcode kindermishandeling te volgen.)
- Als de antwoorden op deze vragen de conclusie opleveren dat redelijkerwijs valt aan te nemen dat het kind op korte termijn aanmerkelijke lichamelijke of psychische schade zal oplopen wanneer het niet wordt onderzocht, behandeld of begeleid, dan is er aan de zijde van het kind dus een zwaarwegend belang. Dit belang moet worden afgewogen tegenover het andere zwaarwegende belang, nl. het recht van de ouder/wettelijk vertegenwoordiger om aan onderzoek, behandeling, begeleiding van zijn/haar kind voorafgaand toestemming te geven of te onthouden.
- In die afweging moeten vervolgens nog drie toetsingen worden gedaan:
 - 1e: is handelen zonder toestemming van de ouder de enige uitweg uit het dilemma?
 - 2e: zijn de gevolgen van de te maken keuze proportioneel in het licht van het doel dat men wil bereiken?
 - 3e: wordt het doel met de te maken keuze daadwerkelijk bereikt?

De gedragswetenschapper doet er goed aan om de casus geanonimiseerd ter objectivering en afweging aan een onafhankelijke vakgenoot voor te leggen. Van het besluitvormingsproces moet aantekening worden gemaakt in het dossier.

In tuchtrechtelijk perspectief is de procedurele zorgvuldigheid die in het besluitvormingsproces is nagestreefd en die onder meer tot uitdrukking komt in de aantekening ervan in het dossier, voor een tuchtrechter de primaire toets. Anders gezegd: de tuchtrechter zal toetsen of de gedragswetenschapper in redelijkheid kon komen tot de gemaakte keuze.

Eén ouder met gezag

Is slechts één ouder gezagdragend, dan dient alleen de gezagdragende ouder toestemming te geven. Het is aan te bevelen om in dat geval de gezagdragende ouder om een schriftelijk document te vragen waaruit blijkt dat de andere ouder geen gezag (meer) heeft. Dit kan een rechterlijke uitspraak zijn waarin het gezag bij een van de ouders is weggenomen. Gegevens over (wijzigingen in) het gezag over de minderjarige zijn op te vragen bij het openbare gezagsregister bij de griffie van de arrondissementsbank die het dichtst is gelegen bij de geboorteplaats van het kind. De hulpverlener kan ook zelf het gezagsregister inzien of –tegen kosten- om een uittreksel vragen. Het is van groot belang dat de gedragswetenschapper duidelijkheid krijgt over de gezagssituatie van ouders en daarvan aantekening maakt in het dossier. Hij/zij is daar immers ook tuchtrechtelijk op aan te spreken.

Meer informatie is te vinden in de brochure 'Gezag, omgang en informatie' van het Ministerie van Veiligheid en Justitie uit 2012 <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/brochures/2010/12/15/gezag-omgang-en-informatie.html>

De positie van de 'niet met gezag belaste ouder' is een andere dan die van de 'ouder met gezag'. Een gedragswetenschapper die met 'een ouder zonder gezag' te maken krijgt dient hiermee zorgvuldig rekening te houden. De 'ouder met gezag' is immers wettelijk vertegenwoordiger van het kind.

De 'ouder zonder gezag' is dat *niet* en heeft om die reden als uitgangspunt niet dezelfde rechten als de gezagdragende ouder. Dat betekent dat de 'ouder zonder gezag' niet het recht heeft op de informatie die noodzakelijk is om toestemming te geven voor het aangaan en voortzetten van de professionele relatie met een hulpverlener. Evenmin heeft hij recht op inzage in het dossier van het kind. Wel dient deze ouder door de 'ouder met gezag' te worden betrokken bij belangrijke beslissingen die de persoon en /of de verzorging en opvoeding van het kind betreffen. Informatie over psychologisch onderzoek en behandeling zal al snel als belangrijk worden aangemerkt. De wetgever heeft deze verplichting (in art. 377b boek 1 BW) in eerste instantie aan 'de ouder met gezag' opgedragen. Maar ook een derde die over belangrijke informatie over het kind beschikt, zoals de gedragswetenschapper, dient informatie aan de 'ouder zonder gezag' te verstrekken als deze daarom vraagt, tenzij het verschaffen van deze informatie volgens de gedragswetenschapper niet in het belang is van het kind.

Welke informatie aan de ouder zonder gezag?

De 'ouder zonder gezag' heeft een zelfstandig recht op informatie. Het is belangrijk om te weten dat dit recht in principe niet afhankelijk is van de toestemming van de gezagdragende ouder. Om welke informatie gaat het dan precies? Het gaat, zoals de wetgever zegt, om informatie op hoofdlijnen, dus om globale, feitelijke informatie. Denk aan de belangrijkste uitkomsten van het onderzoek en de conclusies die de gedragswetenschapper daaruit m.b.t. het kind heeft getrokken of het globale verloop van de behandeling. Wat nu wanneer 'de ouder zonder gezag' vraagt om een kopie van het gehele onderzoeksrapport? De gedragswetenschapper dient deze vraag voor te leggen aan de 'ouder met gezag', wanneer het kind jonger is dan 12, en aan de ouder en de minderjarige tezamen wanneer de minderjarige tussen de 12 en 16 jaar oud is. Het gaat immers om gegevens over het kind die verder gaan dan globale informatie. Datzelfde geldt wanneer de 'ouder zonder gezag' bijvoorbeeld vraagt om een bepaald onderzoek bij het kind te doen.

De grenzen van de informatieverstrekking worden niet alleen bepaald door het beroepsgeheim dat de beroepsbeoefenaar heeft ten opzichte van het kind. De gedragswetenschapper moet er ook voor waken dat hij de privacy van de 'ouder met gezag' niet schendt. De privacy van de 'ouder met gezag' wordt namelijk geschonden wanneer de andere ouder, tijdens de inzage in het dossier van het kind, op de hoogte komt van vertrouwelijke gegevens over de gezagdragende ouder.

3.4.3. Gezinsvoogdij

Het kan voorkomen dat een kind door de kinderrechter onder toezicht is gesteld (OTS) en het gezin begeleid wordt door een gezinsvoogd vanuit Bureau Jeugdzorg. De ouders zijn dan samen met de gezinsvoogd verantwoordelijk voor de verzorging en opvoeding van het kind. De gezinsvoogd kan de ouders ook schriftelijke aanwijzingen geven en een beroep doen op de kinderrechter. Het feit dat er een gezinsvoogd is aangesteld heeft echter geen invloed op de professionele relatie van de gedragswetenschapper met ouders en minderjarige. Gedragswetenschappers mogen de gezinsvoogd *niet* zonder toestemming van (gezagdragende) ouders informeren. De gezinsvoogd is namelijk niet belast met het ouderlijk gezag over het kind en is geen wettelijk vertegenwoordiger.

Er is wetgeving in de maak die de positie van de gezinsvoogd op dit punt beoogt te versterken. De gezinsvoogd/Bureau Jeugdzorg krijgt in dit wetsvoorstel het recht om, zonodig zonder toestemming van de ouders en de jeugdige, informatie op te vragen bij, vast te leggen en te verstrekken aan andere beroepskrachten, voor zover dit noodzakelijk is voor de uitvoering van de OTS. Hulpverleners krijgen in dat kader een

meldrecht t.o.v. de gezinsvoogd. Let op: ook in dat geval blijft voor de gedragswetenschapper uitgangspunt dat deze zelf dient te proberen om van ouders en minderjarige toestemming te krijgen voor het verstrekken van gegevens aan de gezinsvoogd. Naar alle waarschijnlijkheid wordt er in de Wet Herziening maatregelen kindbescherming een meldplicht voor hulpverleners vastgelegd. Vanuit beroepsethisch oogpunt zijn, en dan vooral m.b.t. de vertrouwensrelatie met de cliënt/ouders, tegen een meldplicht een aantal bezwaren aan te voeren.

Het onderscheid tussen *gezinsvoogd* en *voogd* is van groot belang. Een voogd - dus niet de gezinsvoogd! - neemt op last van de rechter de taak van de opvoeding van de ouder over en heeft wettelijk gezag over het kind (art. 245 BW 1). Een voogd kan alleen een niet-ouder zijn. In dat geval dient de gedragswetenschapper (ook) de voogd om toestemming te vragen.

3.4.4. Stiefouderschap

Een stiefouder is juridisch gezien (artikel 395 BW) alleen verplicht om bij te dragen in het levensonderhoud van het kind. De stiefouder heeft geen gezag en is geen wettelijk vertegenwoordiger van de minderjarige en kan geen toestemming geven voor onderzoek of behandeling. Voor het verstrekken van gegevens over de minderjarige aan de stiefouder heeft de gedragswetenschapper de toestemming nodig van de ouders met gezag en de minderjarige afhankelijk van diens leeftijd. Datzelfde geldt wanneer de stiefouder aanwezig wil zijn bij gesprekken met de minderjarige. Omdat de stiefouder gedurende het huwelijk of geregistreerd partnerschap deel uitmaakt van het gezin, waarin de jeugdige opgroeit, kan deze wel een belangrijke rol in het leven van de minderjarige spelen. De gedragswetenschapper kan om deze reden van mening zijn dat het in het kader van het onderzoek of behandeling zinvol kan zijn om de stiefouder te spreken om diens visie op de situatie of onderzoeksvraag met betrekking tot het kind te horen. Dat is iets anders dan dat de stiefouder buiten de gezagsdragende ouders en/of minderjarige om op de hoogte komt van gegevens over de minderjarige. Dat kan, zoals gezegd, alleen met hun uitdrukkelijke toestemming.

3.4.5. Werkwijze verkrijgen van toestemming

Voor de gedragswetenschapper die de ouders en minderjarige om toestemming wil vragen is het ook van belang om te weten aan welke zorgvuldigheidseisen die toestemming moet voldoen. De beroepscode eist niet dat er schriftelijke toestemming is

voor het aangaan van de professionele relatie, maar het is aan te bevelen om van de mondeling gegeven toestemming in ieder geval aantekening te maken in het dossier om eventuele misverstanden te voorkomen.

Voor het formaliseren van de toestemming voor onderzoek of begeleiding wordt geadviseerd om met toestemmingsformulieren te werken. In de schoolpraktijk wordt met verschillende varianten van formulieren gewerkt. Uit een toestemmingsformulier dient in ieder geval duidelijk te blijken waarvoor ouders precies toestemming geven. Een machtiging vooraf - die in de praktijk door veel instellingen wordt gebruikt - is voor de gedragswetenschapper niet voldoende om uitdrukkelijke, gerichte toestemming aan te nemen. Op het moment van ondertekening wist(en) de cliënt c.q. de ouders immers (nog) niet om welk onderzoek of welke behandeling het ging.

Onderzoek, begeleiding of observatie kan niet worden verricht bij de leerling zonder medeweten en uitdrukkelijke toestemming van de (gezagdragende) ouders. Scholen werken veelal met toestemmingsformulieren. Vaak vult de school een (school)formulier in. Het formulier bevat informatie aan de ouders over het voorgestelde onderzoek, waarbij de leerkracht, de intern begeleider of de directie ondertekent. Vervolgens vullen ouders een ouderformulier in. Uitgangspunt is dat beide ouders dit formulier ondertekenen. De ouders geven op het ouderformulier aan dat zij het schoolformulier gelezen hebben en de informatie over het onderzoek ontvangen hebben. Ook worden zij door de school op de hoogte gesteld over welke informatie door school met derden (logopedie, fysiotherapeut etc.) wordt gedeeld. De gedragswetenschapper draagt op grond van de professionele relatie met ouders en/of minderjarige een eigen professionele verantwoordelijkheid voor het informeren van cliënten en het verkrijgen en vastleggen van de toestemming. In het geval deze taak door school wordt uitgeoefend, dient de gedragswetenschapper zich ervan te vergewissen dat ouders op zorgvuldige wijze worden ingelicht over doel, opzet en inhoud van het onderzoek of de begeleiding. Overigens werken niet alle scholen met de bovenbeschreven twee formulieren, er zijn ook scholen die met één toestemmingsformulier werken.

Groepsonderzoek

Hoofregel is dat (gezagdragende) ouders en de leerling van 12 jaar en ouder toestemming dienen te geven voor alle observaties, bevindingen, screening en onderzoeken die er door de gedragswetenschapper met betrekking tot hun minderjarige kind worden gedaan. Dit is in de context van de school immers niet anders dan bij iedere

professionele relatie die de gedragswetenschapper met een minderjarige aangaat. Ouders hebben, uitzonderingen daargelaten, recht op informatie over elke bemoeienis van de gedragswetenschapper met hun minderjarige kind. Door hun kind op school te plaatsen hebben ouders alleen toestemming gegeven voor het feit dat leerkrachten zich dagelijks met hun kind bemoeien. Over het inschakelen van een gedragswetenschapper dienen ouders altijd vooraf te worden ingelicht en om toestemming te worden gevraagd. Alle door de gedragswetenschapper over de leerling verzamelde cliëntgegevens vallen onder diens geheimhoudingsplicht.

In geval de gedragswetenschapper wordt ingeschakeld om diagnostisch onderzoek bij een leerling te doen is uitgangspunt dat de testuitslagen en bevindingen door de gedragswetenschapper als eerste aan de ouders en leerling worden verstrekt alvorens deze met hun uitdrukkelijke toestemming aan de school ter beschikking worden gesteld. Deze uitgangspunten zijn vastgelegd in de beroepscode van NIP en NVO (artikel III.3.2.16 en III.2.19, resp. artikel 5 en 12). Aan ouders en leerling komen het recht op inzage en correctie en het blokkeringsrecht toe.

In het onderwijs worden regelmatig groepstesten of groepsonderzoek afgenomen. Daarbij gaat het om het gelijktijdig testen van grote groepen leerlingen, terwijl de gedragswetenschapper per individuele leerling bevindingen doet. Een voorbeeld is groepsonderzoek met de NIO, afgenomen aan het einde van groep 8, resulterend in een plaatsingsadvies over een leerling, aan de VO-school. Omdat er beperkt tijd is tussen het afnemen van het groepsonderzoek en het uitbrengen van advies aan de VO-school wordt het door scholen en gedragswetenschappers vaak als praktisch moeilijk uitvoerbaar beschouwd om ook bij dergelijk groepsgewijs onderzoek de ouders en de leerling, afhankelijk van de leeftijd van de leerling, van de testuitslagen in kennis te stellen voordat deze aan de school worden verstrekt. Bestaande (kern)procedures in het onderwijs leveren voor gedragswetenschappers een spanningsveld op met de beroepscode.

In deze praktijkrichtlijnen wordt de werkwijze beschreven die de gedragswetenschapper en de school een handreiking bieden voor de uitvoerbaarheid van groepsonderzoek – als uitzondering op de hierboven beschreven hoofdregel – en die tegemoet komt aan de in de schoolpraktijk gevoelde noodzaak. Het is aan te bevelen dat uit het individuele leerlingdossier blijkt welke afspraken zijn gemaakt over het moment waarop het plaatsingsadvies wordt toegestuurd.

Onder de voorwaarde dat :

- de ouders en de leerling, afhankelijk van diens leeftijd, van tevoren worden ingelicht over het afnemen van het groepsonderzoek, om welk (e) onderzoek(en) het precies gaat en of er bevindingen worden gedaan over de individuele leerling. Het is aan

te bevelen dit zowel in de schoolgids als per brief, enige tijd voordat het onderzoek plaatsvindt, te doen;

- de ouders en de leerling, afhankelijk van diens leeftijd, expliciet toestemming geven voor het afnemen van groepsonderzoek, bij voorkeur schriftelijk. Door de school kan voor dit doel een toestemmingsformulier aan ouders worden verstrekt;
- de ouders in de gelegenheid worden gesteld om eventueel bezwaar te maken tegen het deelnemen van de leerling aan het groepsonderzoek;
- de ouders en leerling van twaalf jaar en ouder kunnen aangeven of zij er al dan niet bezwaar tegen hebben dat de uitkomsten eerst aan de school worden gestuurd en daarna aan de ouders en/of leerling dan wel dat de uitkomsten tegelijkertijd naar de ouders en de leerling en naar de VO-school worden gestuurd. De keuze van de ouders en de leerling wordt vastgelegd in het leerlingdossier;
- bij gescheiden ouders de toestemming wordt gegeven door beide gezag dragende ouders;
- de gedragswetenschapper de professionele verantwoordelijkheid draagt voor diens inbreng in het team op basis van de bevindingen en conclusies uit het onderzoek;
- de ouders en de leerling, afhankelijk van diens leeftijd, op hun verzoek inzage in en afschrift van de testuitslagen en rapportage krijgen. De gedragswetenschapper biedt aan toelichting op zijn bevindingen en conclusies te geven;
- de gedragswetenschapper nagaat of er op grond van de uitslag en het schooladvies een noodzaak is om de uitkomsten alsnog eerst met de leerling en/of ouders te bespreken. Die noodzaak kan bijvoorbeeld gelegen zijn in een onverwachte score of (te verwachten) vragen of zorgen bij ouders en/of leerling over het plaatsingsadvies voor het VO. De professionele verantwoordelijkheid van de gedragswetenschapper brengt in dat geval mee dat deze zelf een zorgvuldige afweging maakt.

3.5. Dossiervorming

De gedragsdeskundige is verplicht om een dossier aan te leggen, bij te houden en te bewaren met betrekking tot alle gegevens, die relevant en noodzakelijk zijn voor de professionele relatie met de cliënt. De dossierplicht is vastgelegd in wetgeving (Wgbo) en in de beroepscode van NIP en NVO. De beroepscode kennen ook regels over de zeggenschapsrechten van cliënten met betrekking tot het dossier, zoals het recht op inzage en afschrift van het dossier.

3.5.1 Wat wordt verstaan onder een dossier?

De beroepscode van de NVO stelt in artikel 29: een verzameling van gegevens, schriftelijk, elektronisch en/of audio en/of visueel, verkregen door de pedagoog, die bewaard worden vanwege hun relevantie voor de kwaliteit en/of continuïteit van de professionele relatie.

De NIP beroepscode (art. I.1.2.14) definieert het dossier als de op een cliënt of cliëntensysteem betrekking hebbende verzameling van alle gegevens die de psycholoog in zijn beroepsmatig handelen heeft verkregen en die hij bewaart vanwege hun relevantie voor kwaliteit en continuïteit van de professionele relatie.

Let op: de *persoonlijke werkaantekeningen* van de gedragswetenschapper behoren niet tot het dossier (art. I.1.2.14 beroepscode NIP, art 29 beroepscode NVO). Deze uitzondering levert in de praktijk veel misverstanden op. Vaak worden daar de gespreksaantekeningen in het dossier onder verstaan, maar dat is geen juiste opvatting. Wat zijn nu eigenlijk precies persoonlijke werkaantekeningen? De nadruk ligt op het persoonlijke karakter van de werkaantekeningen en bedoeld wordt de persoon van de gedragswetenschapper. Persoonlijke werkaantekeningen zijn vragen, indrukken en vermoedens, die bij de gedragswetenschapper leven in aanloop tot een definitieve vaststelling of bevinding, zoals bijvoorbeeld van de hulpvraag of de diagnose. Zij dienen als geheugensteun voor de gedachtevorming van de gedragswetenschapper en hebben een tijdelijk karakter. Persoonlijke werkaantekeningen worden gescheiden van het dossier bewaard en na voltooiing van de opdracht vernietigd (artikel 1.1.2.14 beroepscode NIP ; artikel 29 beroepscode NVO).

Het NIP en de NVO hanteren de gedragslijn, op advies van het College Bescherming Persoonsgegevens (CBP), dat ruwe testgegevens onderdeel uitmaken van het dossier. Ouders hebben recht op inzage in de ruwe testgegevens, bij voorkeur door de gedragswetenschapper begeleid, maar niet op een kopie daarvan.

http://www.cbpweb.nl/Pages/adv_Z2008-00333.aspx

en http://www.cbpweb.nl/downloads_overig/NIP.pdf

Van wie is het dossier?

Zoals gezegd heeft de gedragswetenschapper op grond van de beroepscode een eigen professionele verantwoordelijkheid om een dossier te houden en te bewaren. Juridisch gezien is hij/zij geen eigenaar van het dossier, maar de cliënt/leerling/ouder ook niet. De school is eigenaar van de zogenaamde gegevensdragers, zoals het papieren dossier, de dossierkast en de pc. De zeggenschapsrechten over de gegevens, zoals het recht op inzage en afschrift, wie er over kan beschikken of toegang toe heeft, liggen bij de cliënt!

Hoe staat dat eigen dossier nu in verhouding tot het leerling- of schooldossier?

Uitgangspunt is dat de gedragswetenschapper de leerling-gegevens die hij zelf aantekent, uit onderzoek verkrijgt en verzamelt in een eigen dossier vastlegt, bewaart en beveiligd. Alleen die cliëntgegevens, die de van de gedragswetenschapper afkomstig zijn en die met toestemming van ouders en/of leerling aan de leerkracht of school worden verstrekt, mogen in het leerlingen- of schooldossier worden opgenomen. Het schooldossier bevat natuurlijk nog meer leerling-gegevens, zoals:

- het aanmeldingsformulier van de school
- het toestemmingsformulier van ouders
- scoreformulieren van afgenomen testen
- rapportage met handtekening van de betrokken gedragswetenschapper
- logboek met data ontvangst aanmeldingsformulieren, gemaakte afspraken, verzenden informatie
- uitdraai van leerlingvolgsysteem:
- dyslexie- of dyscalculieverklaring met handtekening van een daartoe gekwalificeerde gedragswetenschapper, indien van toepassing
- handelingsplannen
- verslagen van andere externe deskundigen zoals fysiotherapeut, logopedist, arts, GGD etc.

Ook voor deze documenten geldt dat ze met medeweten en toestemming van de ouders in het schooldossier worden bewaard.

Wie heeft recht op inzage in het dossier?

Eén van de belangrijkste zeggenschapsrechten van de ouders en/of leerling is het recht op inzage en afschrift van het dossier.

De NVO beroepscode stelt in artikel 33 en 34: "De cliënt heeft *recht op inzage en afschrift* van het eigen dossier tenzij door inzage de privacy van anderen onevenredig wordt geschaad. De niet met het gezag belaste ouder van een minderjarige cliënt heeft geen recht op volledige inzage, doch wel een recht op informatie conform artikel 377 c Boek 1 BW. Wanneer inzage in het dossier door een vertegenwoordiger van de cliënt voor die cliënt of derden ernstig nadeel oplevert, mag de gedragswetenschapper inzage onthouden. In dat geval heeft een door de cliënt aan te wijzen derde, zijnde een aan de beroepscode onderworpen gedragswetenschapper, recht op inzage in het dossier voor het geven van een 'second opinion' over de gegrondheid van de weigering van de inzage. Bij inzage in het dossier moet de pedagoog aanbieden uitleg te geven."

"De cliënt heeft *recht op verbetering, aanvulling of verwijdering van gegevens* die zijn opgenomen in het dossier, indien de opgenomen gegevens aantoonbaar onjuist of onvolledig zijn, of gezien de doelstelling van het dossier niet ter zake doen. Het verzoek tot correctie, aanvulling en verwijdering van gegevens moet schriftelijk worden ingediend." (NVO, artikel 35; NIP 111.3.2.11)

De NIP code schrijft voor in art. III.3.2.9 en III. 3.2.10: "De psycholoog geeft de cliënt desgevraagd *inzage in en afschrift* van diens dossier. Hij biedt daarbij aan tekst en uitleg te verschaffen. Alvorens de cliënt inzage te geven, verwijdert de psycholoog de gegevens die betrekking hebben op anderen, voor zover die niet door de cliënt zijn versterkt. Als er sprake is van een professionele relatie met een cliëntsysteem, worden daarbij van de afzonderlijke personen alle gegevens, die niet tegelijkertijd betrekking hebben op andere personen in dat systeem op zodanige wijze bewaard, dat aan elk afzonderlijk gelegenheid tot inzage gegeven kan worden zonder de vertrouwelijkheid van de gegevens van anderen te schenden. De gedragswetenschapper richt het dossier naar vorm en inhoud zo in dat het voor de cliënt redelijkerwijs toegankelijk is.

Vanuit het werkveld is bekend dat op scholen dossiers vaak vrij toegankelijk zijn voor leerkrachten. Dat ligt praktisch gezien voor de hand omdat de dossiers ook gegevens bevatten die voor leerkrachten relevant zijn. Bovendien voegen leerkrachten ook gegevens toe aan het dossier. Veelal worden in deze kind (of school/leerling) dossiers ook de verslagen van de gedragswetenschapper opgenomen. Deze mag de gedragswetenschapper echter alleen met toestemming van ouders en/of leerling aan de school verstrekken.

Jeffrey is onlangs psychologisch onderzocht door de schoolpsycholoog. De resultaten daarvan zijn doorgesproken met de ouders van Jeffrey, in bijzijn van de mentor van Jeffrey. Een paar weken later vraagt de moeder van Jeffrey aan de mentor een kopie van het psychologisch onderzoek. De mentor ziet daar geen bezwaar in en geeft moeder, zonder daar verder goed over na te denken, een kopie. Thuis bespreekt moeder openlijk met Jeffrey het verslag. Daarin blijken, naast gegevens over Jeffrey, ook gegevens over een leerkracht van Jeffrey in te staan. De volgende dag komt Jeffrey woedend op school. Hij is boos op de schoolpsycholoog omdat er volgens hem dingen in het verslag staan die hij in vertrouwen aan de gedragswetenschapper verteld heeft. Bovendien vindt hij dat de schoolpsycholoog zaken verdraaid heeft. Tenslotte is hij woedend over informatie die over de leerkracht is opgenomen en waar hij geen weet van had. Hij eist een gesprek met de gedragswetenschapper. Die, op zijn beurt, is boos op de school omdat zij, zonder zijn toestemming het dossier gekopieerd heeft en meegegeven. Dit is in strijd met de geheimhoudingsplicht van de schoolpsycholoog. Het een en ander mondt uit in een onderling conflict tussen respectievelijk ouders, Jeffrey, schoolleiding, mentor en schoolpsycholoog.

In deze casus komen er een aantal aspecten naar voren, die te maken hebben met de geheimhoudingsplicht van de gedragswetenschapper, de privacy van de leerling en ook die van de leerkracht. Ook de beveiliging van het dossier is een belangrijk aandachtspunt. Kennelijk waren de ouders en de leerling door de schoolpsycholoog (nog) niet om toestemming gevraagd om het verslag aan school te verstrekken of in het leerling- of schooldossier op te nemen. En dat terwijl het dossier wel al toegankelijk bleek voor de mentor. Hoe zit het nu precies met de beroepsethische verantwoordelijkheid van de gedragswetenschapper? In de regel onderzoekt deze de leerling in opdracht van de

school en wordt het onderzoek ook door de school betaald. De school fungeert in dat geval als externe opdrachtgever (zie ook par. 3.3.1). De beroepscode van NIP en NVO bepalen dat de gedragsdragende ouders over de uitkomsten daarvan door de gedragswetenschapper als eerste dienen te worden geïnformeerd voordat de rapportage met hun toestemming aan school wordt uitgebracht. In de praktijk komt het regelmatig voor dat ouders en/of leerling worden uitgenodigd om de rapportage met de gedragswetenschapper te bespreken in aanwezigheid van de leerkracht of de leerlingbegeleider. Dat bespaart de school immers tijd en geld. Een op zich begrijpelijk voorstel, als niet het gevolg van deze werkwijze zou zijn dat de ouders het recht wordt ontnomen om als eerste kennis te nemen van de rapportage, eventueel hun correctierecht te gebruiken en vervolgens te beslissen of zij toestemming geven voor het verstrekken daarvan aan de school. Ouders hebben als uitgangspunt het recht om de rapportage aan de school (als externe opdrachtgever) te blokkeren (art. 36 NVO- code en art. III. 3.2.19 NIP- code).

3.5.3. Waar wordt het dossier bewaard?

“De psycholoog zorgt ervoor dat het dossier op zodanige wijze wordt bewaard dat zonder zijn toestemming niemand toegang daartoe heeft zodat de vertrouwelijkheid van de gegevens bewaard blijft.” (III.3.3.10 beroepscode NIP).

“De gedragswetenschapper bewaart het dossier onder eigen verantwoordelijkheid.” (artikel 30 beroepscode NVO).

Een pedagoog in dienstverband mag deze verantwoordelijkheid voor wat betreft een centraal databestand gedelegeerd achten aan de werkgever, onverlet het bepaalde in artikel 31: “De pedagoog vergewist zich ervan dat de toegang tot dat databestand, zowel technisch als bij reglement, zodanig is afgeschermd tegen misbruik, dat de bepalingen van de beroepscode kunnen worden nageleefd.” (artikel 30 en 31).

Dit betekent dat de gedragswetenschapper ervoor zorg dient te dragen dat diens eigen dossier zodanig is beveiligd en afgeschermd is dat hij kan voldoen aan zijn geheimhoudingsplicht. Daarbij maakt het in principe geen verschil of de gegevens zijn vastgelegd in een papieren dossier of digitaal zijn opgeslagen. Dat kan het eenvoudigste door het dossier te bewaren in een eigen afgesloten kast of een eigen beveiligde pc. Het is ook mogelijk om het dossier in een kast van de school te bewaren of op te slaan in een door meerdere collega's of schoolmedewerkers gebruikte pc als de gedragswetenschapper maar kan voldoen aan zijn beroepsgeheim. En dat betekent dat hij zich moet inspannen om de gegevens zodanig te beschermen dat er niemand zonder toestemming van de gedragswetenschapper toegang heeft tot die gegevens. Wanneer de gegevens van de gedragswetenschapper eenmaal met toestemming van ouders in het

schooldossier zijn opgenomen, hebben als uitgangspunt alle beroepskrachten op de school toegang tot het schooldossier.

Het NIP heeft onlangs op de beroepscode gebaseerde richtlijnen voor digitale dossiers gemaakt. Deze zijn te vinden op het ledennet van het NIP:

http://www.psynip.nl/ledennet-home/beroepsethiek/dossiers/digitale_clientendossiers.html

http://www.psynip.nl/ledennet-home/beroepsethiek/dossiers/digitale_clientendossiers.html

3.5.4. Bewaartermijn van het dossier

De bewaartermijnen die genoemd staan in de beroepscodes zijn in overeenstemming met de Wet Bescherming Persoonsgegevens (WBP) en verplichten de gedragswetenschapper om een bewaartermijn te kiezen, afhankelijk van het doel waarvoor deze de gegevens heeft verzameld, bijvoorbeeld de schoolkeuze van de leerling. In het geval en voor zover de gedragswetenschapper als hulpverlener optreedt door middel van behandeling of begeleiding van de leerling, is deze verplicht zich aan de wettelijke bewaartermijn van de Wgbo te houden. Deze bedraagt op dit moment 15 jaar.

“De pedagoog bewaart na beëindiging van de professionele relatie het op naam gesteld dossier van de cliënt in verband met het doel waarvoor het dossier is aangelegd, te weten de kwaliteit en/of continuïteit van de professionele relatie. De pedagoog bewaart het dossier tot minimaal één jaar en maximaal 5 jaar of zoveel langer als redelijkerwijs uit de zorg van een goed pedagoog of uit wettelijke voorschriften voortvloeit.” (NVO, artikel 32.1)

“Na beëindiging van de professionele relatie bewaart de psycholoog het op naam gestelde dossier één jaar of zo veel langer als noodzakelijk voor het doel waarvoor het dossier is aangelegd, dan wel wettelijk voorgeschreven. Het dossier wordt niet langer bewaard dan de van te voren vastgestelde termijn.” (NIP III.1.6.2).

De gedragswetenschapper dient het dossier na afloop van de bewaartermijn te vernietigen. Ouders en/of de leerling hebben het recht om op schriftelijk verzoek de gedragswetenschapper om vernietiging van het dossier te vragen.

Het College bescherming persoonsgegevens (CBP) heeft een informatieblad over bewaartermijnen http://www.cbpweb.nl/Pages/inf_va_bewaartermijnen.aspx#2

3.6. Privacy en gegevensverstrekking aan derden

Voor het verstrekken en uitwisselen van gegevens draait het in deze praktijkrichtlijnen om de gegevens over de persoonlijke omstandigheden, de hulpvraag of eventuele beperkingen van de leerling. Het gaat dus niet om de gegevens over bijvoorbeeld leerresultaten of verzuim. In deze paragraaf gaat het over de gegevens over de leerling die relevant zijn in het kader van de professionele relatie van de gedragswetenschapper. Dus komen de geheimhoudingsplicht van de gedragswetenschapper en de privacy van de leerling in het vizier!

Overigens hebben docenten, remedial teachers en interne begeleiders (nog) geen eigen beroepscode maar er zijn wel ontwikkelingen in die richting. Hun geheimhoudingsplicht kan in ieder geval worden afgeleid uit algemene privacybepalingen uit het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens, de Grondwet en het Wetboek van Strafrecht.

Voor de gedragswetenschapper is de geheimhoudingsplicht vastgelegd in de beroepscode van NVO en NIP. BIG-geregistreerde professionals dienen zich (ook) te houden aan een wettelijk vastgelegde zwijgplicht (art. 88 Wet BIG).

De beroepscode van NVO en NIP kennen een aantal artikelen over de geheimhoudingsplicht van de gedragswetenschapper en het doorbreken daarvan. In het directe contact met de cliënt, de leerling of de leerkracht, gaat de gedragswetenschapper een vertrouwensrelatie met hem aan. Daarom is de gedragswetenschapper verplicht tot geheimhouding van hetgeen hem uit hoofde van de uitoefening van zijn beroep ter kennis komt, voor zover die gegevens van vertrouwelijke aard zijn. Onder deze verplichting valt ook het professionele oordeel van de gedragswetenschapper over de cliënt. De geheimhouding blijft na beëindiging van de professionele contacten bestaan (artikel III. 3.3.1 e.v. Beroepscode NIP; artikel 8.1.e.v. Beroepscode NVO).

De meest voor de hand liggende manier om de geheimhouding te doorbreken is door toestemming van de cliënt. Uitgangspunt is dat de gedragswetenschapper alleen met de toestemming van ouders en/of leerling gegevens mag uitwisselen met of verstrekken aan een derde. Dat kunnen zowel beroepskrachten binnen de school zijn zoals de leerkracht, mentor en interne begeleider, als daarbuiten: bijvoorbeeld een andere school, de huisarts, een maatschappelijk werker of een medewerker van Bureau Jeugdzorg. De gedragswetenschapper heeft daarvoor geen toestemming nodig wanneer de leerlinggegevens zodanig zijn geanonimiseerd, dat deze ook niet herleidbaar zijn tot de individuele leerling.

In het geval er andere beroepskrachten rechtstreeks betrokken zijn bij het onderzoek of de begeleiding door de psycholoog c.q. de pedagoog heeft de gedragswetenschapper geen toestemming van de leerling en/of diens ouders nodig voor het onderling uitwisselen van gegevens (artikel III.3.3.11 Beroepscode NIP). Maar dan dient de gedragswetenschapper ouders en leerling hierover van te voren te informeren. Het is van groot belang dat de gedragswetenschapper zich een eigen professioneel oordeel vormt over welke beroepskrachten er als rechtstreeks betrokken bij de professionele relatie kunnen worden beschouwd. Dat is onafhankelijk van de mening die de school of de directie daarover heeft. Dat speelt des te meer omdat de gedragswetenschapper steeds meer betrokken is bij multidisciplinaire overlegsituaties, zowel binnen als buiten de school.

In een leerling-bespreking kan een leerling besproken worden in aanwezigheid van de gedragswetenschapper. Voorafgaand aan de leerling-bespreking is er toestemming nodig van de ouders dat er gegevens over de leerling in de bespreking worden ingebracht, tenzij deze gegevens geanonimiseerd worden besproken. Vaak zijn de onderwijsbehoeften van de leerling (nog) onduidelijk of weet men niet hoe de onderwijsbehoeften gerealiseerd kunnen worden. De leerling-bespreking is dan veeleer gericht op het ondersteunen van de leerkracht. De vraag en de ondersteuningsbehoefte van de leerkracht staat dan centraal. Na afloop van zo'n leerling-bespreking vindt overleg plaats met de ouders. Hierbij spreekt de school de uitkomsten van de bespreking, de antwoorden op hun vragen en de wijze waarop de school en ouders gaan samenwerken. Als in samenspraak wordt besloten tot inschakeling van een gedragswetenschapper (observatie, onderzoek etc.) vraagt de school (IB-er) de ouders/verzorgers om toestemming.

Zorg- en Adviesteam

Veel scholen kennen een laagdrempelige, interne vorm van hulp en begeleiding aan de leerling waar ook de gedragswetenschapper bij betrokken kan worden. Voor de aanmelding van de leerling bij de interne zorg op school is de toestemming van de leerling en ouders noodzakelijk. In het geval een leerling bijzondere, meer complexe zorg nodig heeft kan de leerling, met toestemming van ouders en leerling door de school worden aangemeld voor een Zorg- en AdviesTeam (ZAT). Aan het ZAT kunnen bijvoorbeeld een gedragswetenschapper, jeugdverpleegkundige of schoolmaatschappelijk werker deelnemen. Binnen het ZAT worden leerlingen besproken en gegevens

uitgewisseld voor zover dat noodzakelijk is voor een goede zorg en begeleiding van de leerling. De deelnemers aan het overleg zijn rechtstreeks betrokken bij dezelfde leerling. De directeur of het bestuur van de school is niet te beschouwen als hulpverlener en deelnemer aan het ZAT. Daaruit volgt dat deze door de gedragswetenschapper (en de overige leden van het ZAT) als derde beschouwd dienen te worden. Voor de verstrekking van leerling-gegevens die zijn vastgelegd in de ZAT-notulen, aan de school is dus als uitgangspunt toestemming van ouders en/of leerling noodzakelijk. Bovendien zijn deze gegevens naar hun aard niet bestemd voor de directeur, ook niet in zijn rol als eindverantwoordelijke, omdat deze inhoudelijk niet rechtstreeks is betrokken bij de zorg aan de leerlingen. De directeur is wel degene die het schorsings- of verwijderingsbesluit neemt. Daartoe wordt hij proportioneel door het ZAT en met medeweten van ouders geïnformeerd.

Iets anders is dat de leden van het ZAT de directeur kunnen informeren over de beleidsmatige aspecten die uit het ZAT-overleg kunnen voortvloeien. In dat geval gaat het niet om persoonlijke gegevens over de leerling. Dezelfde aspecten zijn van toepassing op de multidisciplinaire samenwerking en uitwisseling van gegevens binnen het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG.).

Conflict van plichten

Zoals hierboven geschetst kan de geheimhouding van de gedragswetenschapper worden doorbroken door de toestemming van leerling en ouders. De beroepscode beschrijft ook de mogelijkheid dat de gedragswetenschapper de geheimhouding doorbreekt als deze gegronde redenen heeft om aan te nemen dat het enige en laatste middel is om direct gevaar voor personen te voorkomen. Het kan zijn dat de leerling direct gevaar loopt of dat diens veiligheid ernstig wordt bedreigd. Maar er kan ook sprake zijn van direct gevaar voor anderen dan de cliënt, zoals bijvoorbeeld de ouders, een leerkracht of de gedragswetenschapper zelf. Juridisch wordt dit ook wel het 'conflict van plichten' genoemd: de gedragswetenschapper zit klem. Aan de ene kant heeft de gedragswetenschapper de plicht tot geheimhouding, aan de andere kant de plicht om de leerling door te spreken, de hulp te bieden die hij dringend nodig heeft. Er is geen andere uitweg om uit dit conflict te komen dan door een keuze te maken welke plicht in zo'n geval zwaarder moet wegen.

Zwaarwegend belang

Maar ook in niet levensbedreigende situaties kan de gedragswetenschapper voor een conflict van plichten komen te staan, in het geval er een zwaarwegend of vitaal belang van de leerling in het geding is. De leerling bevindt zich, net als iedere minderjarige, in een afhankelijke en kwetsbare positie. Zeker in het geval dat ouders hen niet altijd een veilige plek kunnen bieden om op te groeien en zich te ontwikkelen. De gedragswetenschapper kan voor de vraag komen te staan of hij ook zonder toestemming van de ouders bepaalde gegevens aan een derde mag verstrekken. Het vragen van de toestemming aan ouders en leerling blijft ook dan uitgangspunt, de gedragswetenschapper dient zich eerst voldoende in te spannen om die te verkrijgen. Dat is nadrukkelijk zeer in het belang van de leerling! Pas wanneer hij die toestemming niet krijgt of wanneer het niet veilig is voor de leerling om die te vragen dient hij stap voor stap af wegens de veiligheid of het zwaarwegende belang van de leerling opweegt tegen het doorbreken van de geheimhouding. De gedragswetenschapper waakt ervoor de geheimhouding niet verder te doorbreken dan noodzakelijk is. Dat kan hij het beste doen door zichzelf de vraag te stellen welke informatie de andere beroepskracht nodig heeft om het belang van de leerling beter te behartigen en de situatie van de leerling daadwerkelijk te verbeteren. Het is aan te bevelen dat de gedragswetenschapper bij het maken van de afwegingen te rade gaat bij een (meer ervaren) collega of leidinggevende. Dat dient in geanonimiseerde vorm te gebeuren, het doel van de consultatie is immers om de afweging te toetsen. Ook hier geldt dat de gedragswetenschapper zijn inspanningen en afwegingen heel zorgvuldig in het dossier dient vast te leggen. Daarmee is hij goed voorbereid om vragen daarover te kunnen beantwoorden.

Meldrecht en gegevensverstrekking bij kindermishandeling

Ontwikkelingen in de maatschappij waarbij de veiligheid en de bescherming van kinderen op het spel staan doen steeds vaker een beroep op de gedragswetenschapper om zijn beroepsgeheim te doorbreken. Zoals hierboven uiteengezet mag de gedragswetenschapper een dergelijke doorbreking niet licht opnemen. De wetgever wil de beroepskracht met een beroepsgeheim in bepaalde in de wet omschreven gevallen een steuntje in de rug bieden in de vorm van een meldrecht. Het meldrecht geeft de gedragswetenschapper bij een zwaarwegend belang van de leerling het recht om informatie over de leerling aan een derde te verschaffen, ook als daarvoor geen toestemming is gevraagd of verkregen. Dit meldrecht is o.a. te vinden in artikel 53 van de Wet op de jeugdzorg en in de Wet verplichte meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling.

Het kabinet heeft een wetsvoorstel ingediend waarin instellingen en zelfstandig werkende beroepskrachten verplicht worden om een meldcode te hanteren in geval van signalen of een vermoeden van kindermishandeling of huiselijk geweld. Deze wet zal naar verwachting medio 2013 in werking treden. Er is inmiddels een landelijk basismodel ontwikkeld, dat een stappenplan inhoudt om professionals te ondersteunen bij een zorgvuldige aanpak. Daarbij hoort ook een zorgvuldige omgang met het beroepsgeheim en de beroepscode. De Koninklijke Nederlandse Maatschappij ter bevordering van de Geneeskunst (KNMG) en GGZ Nederland hebben inmiddels een meldcode en stappenplan ontwikkeld. Ook zijn er regionale en gemeentelijke meldcodes en interne meldcodes binnen scholen of andere instellingen. Het NIP werkt aan een handreiking voor de psycholoog voor het omgaan met meldcode en meldrecht, in overeenstemming met de beroepscode. De verplichting tot het hanteren van een meldcode houdt nadrukkelijk geen meldplicht in voor de hulpverlener, er is sprake van een meldrecht. Ook hier geldt dat bij een vermoeden van kindermishandeling het vragen van toestemming aan ouders niet achterwege mag blijven. Dan zijn ouders ook ingelicht over de zorgen en vermoedens van de gedragswetenschapper. Pas wanneer het vragen van toestemming volgens de gedragswetenschapper gevaar voor de veiligheid van het kind zou opleveren of wanneer ouders expliciet toestemming weigeren, maakt de gedragswetenschapper een zorgvuldig onderbouwde afweging om van dit meldrecht ook zonder toestemming van ouders gebruik te maken. Dit is de vaste rechtspraak van de tuchtcolleges van NIP en NVO.

<http://www.psynip.nl/wat-doet-het-nip/tuchtrecht-en-klachten.html>
http://www.nvo.nl/beroepscode/uitspraken_colleges.aspx

Op de website van het NIP is een themadossier over de meldcode te vinden
http://www.psynip.nl/themadossiers/meldcode-nip_huiselijk-ge geweld-en-kindermishandeling.html

Het gebeurt nog al eens dat de gedragswetenschapper telefonisch wordt benaderd door het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling (AMK) of door de Raad voor de Kinderbescherming met het verzoek om informatie te verstrekken over een leerling en/of de ouders. Een dergelijk verzoek kan de gedragswetenschapper overvallen en in onzekerheid brengen over wat dat betekent voor diens beroepsgeheim. Het is de gedragswetenschapper aan te bevelen om in een dergelijk geval aan het AMK of de Raad mee te delen n.a.v. dit verzoek eerst contact op te zullen nemen met de ouders en vervolgens mee te delen of er bereidheid is om inlichtingen aan het AMK te verschaffen. Wanneer het AMK of de Raad tegenwerpt dat daarvoor geen toestemming van de cliënt

nodig is, kan de gedragswetenschapper wijzen op de eigen professionele verantwoordelijkheid om dit zelf af te wegen.

In artikel 53, lid 3 van de Wet op de Jeugdzorg is het recht voor de hulpverlener vastgelegd om de stichting, in de praktijk Bureau Jeugdzorg, inlichtingen te verstrekken, wanneer dit noodzakelijk wordt geacht om een situatie van kindermishandeling te beëindigen of een redelijk vermoeden van kindermishandeling te onderzoeken. Dit recht houdt nadrukkelijk geen spreek- of meldplicht voor de gedragswetenschapper in! Het meldrecht benadrukt juist de eigen verantwoordelijkheid van de professional voor de bescherming van jeugdigen en daar zelf het nodige aan te doen. Het kunnen verstrekken, ook zonder de toestemming van de cliënt of betrokkene en indien nodig met doorbreking van de geheimhoudingsplicht, zoals het derde lid bepaalt, betekent in beroepsethische zin dat de gedragswetenschapper daarbij een zorgvuldig onderbouwde afweging maakt. Tuchtrechtelijk draait het daarbij om de zorgvuldigheid waarmee de gedragswetenschapper de verschillende belangen afweegt en deze vastlegt in het dossier. Op deze manier kan hij zich ook verdedigen tegen de beschuldiging zijn beroepsgeheim te hebben geschonden. Maar het meldrecht is ook niet vrijblijvend. Een professional moet ook kunnen uitleggen waarom hij in een bepaalde situatie, waarin het meldrecht voor de hand lag, toch heeft besloten om daar géén gebruik van te maken.

Een aantal vuistregels is daarbij van groot belang:

- Uitgangspunt is de vertrouwensrelatie met de leerling en ouders. Die brengt mee dat de gedragswetenschapper eerst de ouder (s) en leerling (afhankelijk van diens leeftijd) om toestemming dient te vragen;
- De gedragswetenschapper dient de ouders vooraf te informeren over welke gegevens het gaat en wat het doel is van het geven van die inlichtingen. Pas dan zijn zij voldoende geïnformeerd om al dan niet toestemming te geven;
- In het geval de toestemming om veiligheidsredenen niet kan worden gevraagd of wordt geweigerd, maakt de gedragswetenschapper een zorgvuldig onderbouwde afweging om de inlichtingen in het belang van het kind al dan niet aan het AMK of de Raad te verstrekken. De gedragswetenschapper licht de ouders daarover in voordat hij/zij de gevraagde inlichtingen verstrekt. In dien dat niet mogelijk is doet hij dat achteraf.

Verwijsindex risicojongeren

De gedragswetenschapper heeft ook een meldrecht als het gaat om het opnemen van een leerling in de verwijfsindex risicojongeren (VIR). De VIR is bedoeld om hulpverleners en beroepskrachten, die te maken hebben met jongeren met een verhoogd risico op een bedreigde ontwikkeling, de gelegenheid te bieden onderling met elkaar in contact te komen door middel van een 'match' in de vorm van een e-mailbericht. Van beroepskrachten wordt verwacht dat zij na een match met elkaar overleggen over afstemming en een gezamenlijke aanpak. Dit instrument is ontwikkeld om te voorkomen dat de bij een bepaalde jongere betrokken beroepskrachten daarvan onderling niet op de hoogte zijn en langs elkaar heen werken. Gemeenten zijn inmiddels wettelijk verplicht om een verwijfsindex in te richten. Als een school eenmaal is aangesloten op de verwijfsindex kan de school vervolgens bepalen welke beroepskrachten meldingsbevoegd zijn. Alleen een meldingsbevoegde beroepskracht heeft toegang tot de verwijfsindex. Maar let op: als de gedragswetenschapper door de school als meldingsbevoegd wordt aangewezen houdt dat ook in dit geval een meldrecht in en geen meldplicht. Om verwarring met een melding aan het AMK te voorkomen wordt ook wel gesproken over het registreren van de jongere. Het recht van de gedragswetenschapper om de leerling te registreren houdt, net als bij het meldrecht, in dat deze daarbij zorgvuldig te werk gaat. In tegenstelling tot de meldingsprocedure bij het AMK gaat het bij de VIR niet om inhoudelijke gegevens, maar om het Burgerservicenummer (BSN) of naam en adresgegevens van de leerling. NIP en NVO dringen er bij de gedragswetenschapper op aan om ook bij de VIR de vertrouwensrelatie met de leerling en diens ouders als uitgangspunt te nemen en daarbij altijd de openheid en zorgvuldigheid die daaruit voortvloeien in acht te nemen. Ook bij een zwaarwegend belang van de jongere bespreekt de gedragswetenschapper de risico's en het doel van de melding in de VIR van tevoren met leerling en ouders. Pas wanneer dit niet mogelijk is of de toestemming wordt geweigerd weegt de gedragswetenschapper zorgvuldig af of hij ook zonder toestemming van het meldrecht gebruik zal maken. Als de gedragswetenschapper na een 'match' over wil gaan tot uitwisseling of afstemming van gegevens met een andere professional is overigens als uitgangspunt de toestemming van de cliënt noodzakelijk. Op het ledennet van het NIP is een themadossier over de VIR te vinden

<http://www.psynip.nl/index.php?p=978817>

3.6. Privacy en gegevensverstrekking aan derden

3.6.1 Digitale communicatie

In aansluiting op de dossiervoering dient ook de communicatie over leerlinggegevens zorgvuldig te gebeuren. De Wet bescherming persoonsgegevens en de beroepscode van NIP en NVO zijn daarop van toepassing. Het gebruik maken van digitale communicatiemiddelen biedt de gedragswetenschapper veel mogelijkheden, maar zorgt tegelijkertijd soms ook voor complicaties en risico's als het gaat om de beveiliging daarvan en privacybescherming. Bij e-mail verkeer kan de gedragswetenschapper er niet altijd van op aan dat de ontvangst daarvan op school of bij de leerling thuis voldoende is beveiligd of afgeschermd tegen onbedoeld meelezen door derden. Het verdient aanbeveling dat de gedragswetenschapper dit met de leerling en/of ouders bespreekt en dat hij documenten verzendt als PDF of beveiligt met een wachtwoord en in het onderwerpveld van het bericht 'VERTROUWELIJK' opneemt. Het gebruik maken van laptops, smart-phones en usb-sticks is ook niet zonder veiligheidsrisico's, denk aan verlies of diefstal. Het maken van back-ups verdient aanbeveling, net als het gebruik van toegangs- of inlogcodes. Het NIP heeft Vuistregels beveiliging digitale cliëntendossiers gepubliceerd op het ledennet NIP. Meer informatie is te vinden op het ledennet van het NIP: http://www.psynip.nl/ledennet-home/beroepsethiek/dossiers/digitale_clientendossiers.html